

УДК 321:316.94.891(477)

**THE PHENOMENON OF UKRAINIANNESSTHROUGH THE PRISM OF
RESEARCHS OF THE CENTER OF UKRAINIAN STUDIES OF THE
TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY OF KYIV
ФЕНОМЕН УКРАЇНСТВА КРІЗЬ ПРИЗМУ ДОСЛІДЖЕНЬ ЦЕНТРУ
УКРАЇНОЗНАВСТВА КНУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

Voropaeva T.S. / Воропаєва Т.С.

с.р.с., as.prof. / к.психол.н., доц.

ORCID: 0000-0001-8388-7169

Taras Shevchenko National University of Kyiv,

Kyiv, Volodymyrska Street 60, 01601

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

Київ, вул. Володимирська 60, 01601

Анотація. Стаття присвячена 20-ій річниці заснування Центру українознавства у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Автор висвітлює особливості феномена українства крізь призму постатей і подій. У статті представлені результати теоретичних і емпіричних досліджень групи «Етнологія» в рамках основних науково-дослідних проєктів Центру українознавства. Упродовж 2000–2020 років співробітники Центру українознавства продовжили дослідження, які були розпочаті в рамках Інституту українознавства Київського університету. Ці дослідження були присвячені вивченню особливостей української ментальності та базових цінностей українського народу, відмінностей між «типовими українцями» і «типовими росіянами», колективної ідентичності та уявлень громадян України про сучасну національну ідею. Було продовжено вдосконалення категоріального апарату сучасного українознавства, а також розробка теоретико-методологічних засад етногенезу й етнічної історії українців. Цікаві результати були отримані під час розробки концепції походження українського народу, концепції українського націєтворення, а також у процесі вивчення національного характеру українського народу. Співробітниками групи «Етнологія» у рамках науково-дослідних тем було: 1) проаналізовано діяльність багатьох історичних особистостей від Аскольда, княгині Ольги, князя Володимира Святославича до В. Стуса, В. Чорновола, Л. Костенко, Є. Сверстюка та ін., 2) запропоновано нове концептуальне бачення структури предметного поля українознавства, а також виокремлено основні структурні компоненти цього предметного поля, 3) доведено, що предметне поле українознавства дозволяє окреслити в межах цієї інтегративної науки внутрішній міжгалузевий контур, в межах якого можна коректно вивчати будь-які виміри українського світу, 4) уточнено визначення понять «етнічна картина світу», «національний образ світу», «цілісний світогляд», 5) визначено поняття «когнітивна культура» і «конативна культура» українського народу, 6) уточнено специфіку становлення «українського Ми» та процесів розвитку етнічної та національної самосвідомості українського народу, 7) досліджено особливості культурогенезу й культуротворення на українських землях, 8) проаналізовано специфіку етнізмів «Русь» і «Україна».

Ключові слова: українознавство, українство, етногенез, процес націєтворення, соціокультурні процеси, цивілізаційний потенціал українства, міждержавний збройний конфлікт, колективна ідентичність.

Вступ.

Сучасні виклики, загрози й небезпеки, які стоять перед Україною, обумовлюють потребу інтегративного (трансдисциплінарного) наукового осмислення різних вимірів українського світу, специфіки етнічного й

національного буття українського народу, а також цивілізаційного поступу українства. Цю потребу здатне реалізувати українознавство як інтегративна наука й цілісна система знань про Україну й українство.

Тридцять років тому, у жовтні 1990 р. в Київському державному університеті ім. Т.Г. Шевченка було створено координаційний Центр «Інститут українознавства», 29 березня 1991 р. було зареєстровано Асоціацію «Інститут українознавства», головою якої був обраний тодішній декан філологічного факультету, професор П. Кононенко. 4 листопада 1991 р. Вчена рада Університету ухвалила рішення про створення Інституту українознавства. Двадцять років тому, 30 серпня 2000 р., було створено Центр українознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка (далі – КНУ імені Тараса Шевченка) у зв'язку з перепідпорядкуванням університетського Інституту українознавства Міністерству освіти і науки України (який було реорганізовано у Науково-дослідний інститут українознавства МОН України).

Отже, університетська школа українознавства відзначає у 2020 – 2021 роках 30-ту річницю відновлення своєї діяльності. Відомо, що деякі автори стверджують, що київську школу українознавців «заснував В. Антонович» [16, с. 99], проте насправді засновниками київської університетської школи українознавства були М. Максимович і В. Антонович. Основними етапами розвитку українознавства в Університеті були: I (1834 р. – кінець 1840-х рр.) – етап становлення українознавчих досліджень у Київському університеті; II (кінець 1840-х – кінець 1850-х рр.) – етап фрагментації українознавчих досліджень; III (кінець 1850-х – 1890-ті рр.) – етап активізації (пожвавлення) українознавчих досліджень (створюються товариства, нові часописи, розгортається діяльність Південно-Західного відділу РГТ, в роботі цих організацій беруть активну участь викладачі та вихованці Університету); IV (1890-ті – 1918 рр.) – етап поглиблення українознавчих досліджень та їх популяризації; V (1918 – початок 1920-х рр.) – етап першого утвердження українознавства як науки та навчальної дисципліни; VI (1923 р. – початок 1930-х рр.) – етап формування радянського українознавства; VII (початок 1930-х – кінець 1980-х рр.) – етап активного розвитку українських студій в країнах Заходу та «репресованого українознавства» в СРСР; VIII (кінець 1980-х рр. – нинішній час) – етап відродження вітчизняних українознавчих досліджень, популяризації діаспоральних «українських студій» та початок розвитку українознавства як сучасної інтегративної науки.

Основний текст.

Після того, як у жовтні 1990 р. було створено координаційний Центр «Інститут українознавства» (до Ради і Правління цього Центру були обрані: тодішній ректор Університету В. Скопенко, декани факультетів: В. Гончаренко, А. Москаленко, В. Нестеренко, А. Слюсаренко, М. Тарасенко; відомі діячі освіти, науки і культури: І. Драч, І. Дзевєрін, Д. Павличко, О. Пріцак, Г. Удовенко, В. Шинкарук, В. Яворівський та інші), 29 березня 1991 р. було зареєстровано Асоціацію «Інститут українознавства», головою якої був обраний тодішній декан філологічного факультету, професор П. Кононенко. І вже 4 листопада 1991 р. Вчена рада Університету ухвалила рішення про

створення Інституту українознавства. Асоціація «Інститут українознавства» та кафедри філологічного факультету виступили співзасновниками Інституту українознавства. До цієї справи долучилися також інші знані науковці: тодішній проректор і нинішній Ректор КНУ імені Тараса Шевченка Л. Губерський, а також Р. Дяків, Л. Залізник, Ф. Кислий, Т. Кононенко, М. Конончук, В. Мельник, С. Наливайко, С. Сегеда, О. Семашко, Ю. Сергєєв, В. Сергійчук, Л. Токар, О. Таланчук, П. Хропко, М. Чмихов та ін. Всебічну підтримку надавали новоствореному Інституту члени його Піклувальної ради: О. Гончар, Ю. Мушкетик, Б. Олійник, Д. Павличко, Б. Патон, Г. Удовенко, І. Юхновський [13, с. 6, 67, 70]. 24 січня 1992 р., був заснований самостійний навчально-науковий підрозділ Київського державного університету імені Тараса Шевченка – Інститут українознавства, директором якого став доктор філологічних наук, професор П. Кононенко. Створення цієї інституції підтримували Президент України Л. Кравчук та Міністр освіти П. Таланчук.

Серед перших співробітників Інституту були: Г. Бандура, В. Баран, І. Бичко, І. Вертіль, Т. Воропаєва, І. Грабовська, О. Гудим-Левкович, С. Єрмоленко, Я. Калакура, О. Коновець, В. Крисаченко, І. Надольний, О. Пилипчук, В. Піскун, А. Погрібний, С. Сегеда, М. Сорока, Т. Усатенко та інші дослідники. Таким чином, Інститут українознавства став провідною інституцією України, до компетенції якої належала розробка наукової концепції українознавства, впровадження його здобутків в освітню практику, а також координація українознавчих студій в усіх країнах розселення українців [17; 18].

Двадцять років тому, 30 серпня 2000 р. (після перепідпорядкування університетського Інституту українознавства Міністерству освіти і науки України у червні 2000 р., який було реорганізовано у Науково-дослідний Інститут українознавства МОН України) було створено Центр українознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка (далі – КНУ імені Тараса Шевченка) для збереження українознавчої інституції в Університеті. Створення Центру українознавства підтримали тодішній Ректор Університету В. Скопенко та проректор з наукової роботи В. Гондюл. Директором Центру було призначено доктора історичних наук, професора В. Сергійчука, який раніше очолював відділ історії і теорії народознавства в університетському Інституті українознавства. Центр українознавства діяв як самостійний загальноуніверситетський підрозділ у складі науково-дослідної частини Університету під керівництвом професора В. Сергійчука до 15.03.2007 р. А 15 березня 2007 р., рішенням Вченої Ради Університету Центр українознавства був підпорядкований філософському факультету, Центр очолив доктор політичних наук, професор М. Обушний [21].

Доктор історичних наук, академік Академії наук вищої школи України, професор В. Сергійчук продовжував працювати на історичному факультеті Університету, у 2010–2012 рр. він був обраний головою Міжнародної громадської організації Платформа «Діалог Євразії», нині він – завідувач кафедри історії світового українства КНУ імені Тараса Шевченка, керівник освітньо-професійної програми з поглибленим вивченням іноземних мов для підготовки бакалаврів «Світове українство в цивілізаційному поступі» [25; 26;

27], голова правління Міжнародного культурного центру «Сяйво» у Києві. Після 15 березня 2007 року В. Сергійчук продовжував співпрацю із науковцями Центру українознавства, які завершували роботу над книгою «Українці Санкт-Петербурга, Петрограда, Ленінграда...» (усього 711 сторінок), яка була видана у 2013 році. Після того, як Центр українознавства припинив публікувати Календар-щорічник «Українознавство», В. Сергійчук продовжував видавати власними силами Календар-альманах «Соборна пам'ять України».

Необхідно назвати співробітників Центру українознавства – Н. Авер'янова, І. Андрущенко, Т. Артюшенко, В. Баран, В. Барташ, Л. Божук, В. Борисенко, Б. Василик, І. Верба, І. Вінниченко, Т. Воропаєва, Б. Гончар, І. Грабовська, А. Денисенко, Т. Ємець, Л. Залізник, М. Зелінський, А. Зінченко, С. Кагамлик, Л. Кирик, Т. Кириленко, В. Кириченко, К. Кобченко, Л. Ковтун, С. Конча, Б. Короленко, В. Крисаченко, В. Лозицький, С. Матвеева, Л. Мацько, Л. Мельник, О. Мостяєв, Т. Оришич, Л. Павелковська, І. Пасько, О. Пилипчук, В. Піскун, В. Радванська, Т. Сапрун, В. Святовець, С. Сегеда, Н. Сидоренко, М. Скирда, Ю. Солод, Л. Сорочук, Г. Стрельчук, О. Таран, Л. Тимошенко, З. Хижняк, А. Ціпка, Т. Шептицька, Н. Щербак, О. Щербатюк, Л. Яковлева. Науковці Центру продовжували і продовжують кращі традиції університетської школи українознавства, здійснюючи комплексні наукові дослідження найактуальніших українознавчих проблем: процеси націє- та державотворення в Україні; соціокультурні трансформації в Україні; розвиток освіти в українському зарубіжжі; організація стажування викладачів українознавства з України та зарубіжжя; визначення місця українства у світовому цивілізаційному процесі; надання наукової та навчально-методичної допомоги інституціям, які працюють у сфері українознавства тощо.

Оскільки автор даної статті, Т. Воропаєва, упродовж 2000 – 2015 років була керівником відділу етнології, а пізніше – групи «Етнологія» Центру українознавства, тому в цій статті представлені результати теоретичних і емпіричних досліджень даної групи в рамках основних науково-дослідних проєктів Центру українознавства. Співробітниками групи «Етнологія» у різні часи були: кандидат філософських наук, Н. Авер'янова; доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, Лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки В. Баран (1927 – 2019 рр.); кандидат психологічних наук, доцент Т. Воропаєва; доктор історичних наук, професор Л. Залізник; народний депутат України 1-го скликання, доктор історичних наук, професор А. Зінченко; кандидат історичних наук, старший науковий співробітник С. Кагамлик; кандидат психологічних наук, доцент Т. Кириленко; філософ другої категорії Л. Ковтун; кандидат історичних наук С. Конча (1968 – 2016 рр.); доктор історичних наук, професор С. Сегеда; кандидат філологічних наук, доцент Ю. Солод.

Всі названі співробітники продовжили дослідження, які були розпочаті в рамках Інституту українознавства Університету. Зокрема, вони досліджували етногенез та етнічну історію українського народу [5; 6; 7]; висвітлювали особливості феномена українства крізь призму постатей і подій (див. Календарі-щорічники «Українознавство»); вивчали особливості української

ментальності та базових цінностей українського народу [12]; відмінності між «типовими українцями» і «типовими росіянами» [8; 12]; колективну ідентичність та уявлення громадян України про сучасну національну ідею [8; 11; 12; 23; 30]. Була продовжена розробка теоретико-методологічних засад і вдосконалення категоріального апарату сучасного українознавства [9; 10; 22]. Цікаві результати були отримані під час розробки концепції походження українського народу [7; 24], концепції українського націєтворення [12], а також у процесі вивчення національного характеру українського народу. Співробітниками групи «Етнологія» у рамках науково-дослідних тем Центру українознавства було: 1) проаналізовано діяльність багатьох історичних особистостей від Аскольда, княгині Ольги, князя Володимира Святославича до В. Стуса, В. Чорновола, Л. Костенко, Є. Сверстюка та ін.; 2) запропоновано нове концептуальне бачення структури предметного поля українознавства, а також виокремлено основні структурні компоненти цього предметного поля [9; 12; 22]; 3) доведено, що предметне поле українознавства дозволяє окреслити в межах цієї інтегративної науки внутрішній міжгалузевий контур, в межах якого можна коректно вивчати будь-які виміри українського світу [12; 22]; 4) уточнено визначення понять «етнічна картина світу», «національний образ світу», «цілісний світогляд» [12]; 5) визначено поняття «цивілізація», «конфліктизація», а також «когнітивна культура» і «конативна культура» українського народу [4; 12]; 6) уточнено специфіку становлення «українського Ми» і процесів розвитку етнічної та національної самосвідомості українського народу; 7) досліджено особливості культурогенезу й культуротворення на українських землях [11; 12]; 8) проаналізовано специфіку етнізмів «Русь» і «Україна» [7]; 9) висвітлено особливості етнічних та етнодемографічних процесів на території України, починаючи з IX ст. [7; 20]; 10) проаналізовано антропологічні особливості українського народу [24]; 11) досліджено постать Іллі Муромця, проблеми зародження й розвитку билинного епосу [19; 20], а також стилі української словесності; 12) проаналізовано роль образотворчого мистецтва як чинника національного виховання особистості [2]; 13) досліджено історію української дипломатії від Київської Русі до Нового часу; 14) проаналізовано роль української церковної еліти у контексті державотворчих і націєтворчих процесів [7; 14; 15]; 15) уточнено особливості згуртувальних практик українців; 16) оцінено внесок Києво-Печерської лаври в духовне життя українського та інших народів Європи [14; 15]; 17) вперше визначено основні етапи та перспективи українського націєтворення; 18) проаналізовано трансформації колективної ідентичності громадян України, починаючи з 1991 р. [8; 30]; 19) запропоновано новий концептуальний підхід до вивчення поведінкової культури українців; 20) розроблено концепцію подолання громадянами України соціально-психологічних наслідків травматичного досвіду Голодомору (1932–1933 рр.).

Необхідно підкреслити, що у 2016 р. всі науково-дослідні групи Центру українознавства були розформовані, але завдяки тому, що співробітники групи «Етнологія» упродовж 2000–2015 рр. були найактивнішими у сфері наукових досліджень і публікацій, то після всіх скорочень у Центрі сьогодні працюють 4

співробітники даної групи і 3 співробітники інших груп. Застосування інтегративного підходу при виконанні колишніми співробітниками групи «Етнологія» нових наукових тем («Консолідація українства в постколоніальну добу» (2016–2018) та «Конфліктизація культурно-історичного простору українства в умовах сучасних загроз» (2019–2021)) дозволило: 1) окреслити нове дослідницьке поле, яке обумовлює перехід з рівня політичної нації на вищий рівень – транскордонний, трансдержавний і трансконтинентальний (який відповідає сучасному українству); 2) запропонувати спільну категорію («кон'юнктивний процес») для позначення усіх процесів об'єднувального характеру (згуртування, консолідації, інтеграції, солідаризації); 3) виокремити типи та рівні (мега-, макро-, мезо- та мікрорівень) консолідації соціуму; 4) виділити основні виміри та чинники консолідації українства у постколоніальну добу; 5) проаналізувати особливості гібридної війни на теренах України [1]; 6) окреслити роль мистецтва в процесах консолідації українства постколоніального періоду [3]; 7) визначити поняття «культурно-історичний простір українства», «конфліктизація» та «деконфліктизація»; 8) довести, що конфліктизація є одним з традиційних способів насильницького вирішення будь-яких питань колоніальними імперіями на теренах їхніх колишніх колоній; 9) виявити найбільші виклики, загрози та небезпеки для сучасного українства, а також окреслити специфіку зростаючих загроз національній безпеці України в інформаційній сфері [28]; 10) визначити російську агресію як російсько-український міждержавний збройний конфлікт неокolonіального типу [4]; 11) здійснити теоретико-емпіричний аналіз специфіки конфліктизаційних процесів у сучасній Україні, а також обґрунтувати стратегію «розумної сили» як основи для припинення збройного конфлікту в Україні та реінтеграції окупованих територій [4]; 12) проаналізувати вплив «Революції Гідності» та російсько-українського міждержавного збройного конфлікту на трансформацію колективної ідентичності громадян України (агресія РФ суттєво підірвала радянські стереотипи про «дружбу народів», знівельовала пострадянську ностальгію громадян України, здійснила потужний вплив на формування європейської цивілізаційної та української національної ідентичності громадян України) [29].

Висновки.

Таким чином, співробітниками групи «Етнологія» Центру українознавства було досягнуто значних наукових здобутків, які можна розглядати як відповідь науковців на виклики часу. Серед них: розробка теоретико-методологічних засад і термінологічного апарату сучасного українознавства; новітня, науково обґрунтована концепція походження, становлення і розвитку українського народу; смислова теорія колективної ідентичності; концепція інформаційно-психологічної безпеки як чинника зміцнення обороноздатності України та ключової умови консолідації українства в умовах гібридної війни; теорія соціокультурних трансформацій в Україні; концепція українського культуро-, націє- та державотворення; теорія взаємовпливу когнітивної та конативної культури українського народу; концепція подолання соціально-психологічних наслідків травматичного досвіду Голодомору (1932–1933 рр.); теорія

становлення і розвитку української ментальності, національного характеру та базових цінностей; концепція цивілізаційного поступу українства; теорія українського буття (як етнічного, так і національного); концепція сучасної української національної ідеї як проекту спільного майбутнього та важливого підґрунтя для консолідації суспільства; оновлена постколоніальна теорія тотальної залежності людини і суспільства в умовах імперії; концепція українознавчої компетентності як інструмента нівеляції деструктивних інформаційних впливів на громадян України та актуалізації необхідності деколонізації українського соціуму.

Отже, українознавці КНУ імені Тараса Шевченка разом з іншими науковцями повинні знайти адекватні відповіді на сучасні виклики та механізми мінімізації загроз і небезпек для України; забезпечити стабільне економічне зростання та розвиток політико-правової та соціокультурної сфер України; створити потужну систему національної безпеки, армії та оборонно-промислового комплексу; знайти шляхи забезпечення національних інтересів в умовах нинішньої кризи; розробити оптимальні моделі вирішення російсько-українського збройного конфлікту, реінтеграції населення окупованих територій та відновлення територіальної цілісності України.

Література:

1. Авер'янова Н.М. Гібридна війна: російсько-українське протистояння // Молодий вчений. – 2017. – Вип. 3 (43). – С. 30–34.
2. Авер'янова Н.М. Образотворче мистецтво як чинник національного виховання особистості (українознавчий аналіз). Автореферат ... канд. філос. наук. – Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2007. – 20 с.
3. Авер'янова Н.М. Феномен мистецтва в процесах консолідації українства постколоніального періоду // Консолідація українства в постколоніальну добу: монографія / Заг. ред. М. Обушного. – К.: Педагогічна думка, 2019. – С. 218–273.
4. Авер'янова Н.М., Воропаєва Т.С. Стратегія «розумної сили» як основа для припинення збройного конфлікту в Україні та реінтеграції окупованих територій // Гілея: науковий вісник. – 2019. – Випуск 147 (№ 8). – Ч.2. Філософські науки. С. 7–13.
5. Баран В.Д. Давні слов'яни. – К.: Альтернативи, 1998. – 336 с.
6. Баран В.Д., Баран Я.В. Історичні витоки українського народу. – К.: Генеза, 2005. – 208 с.
7. Баран В.Д., Воропаєва Т.С., Залізник Л.Л., Зінченко А.Л., Кагамлик С.Р., Конча С.В. Походження, становлення та розвиток українського народу / За ред. М.І. Обушного. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. – 544 с.
8. Воропаєва Т. С. Идентификация как психологический механизм формирования этнического самосознания // Мир психологии и психология в мире. – М., 1995. – № 1. – С. 7–12.
9. Воропаєва Т.С. Інтегративний потенціал сучасного українознавства: теоретико-методологічні аспекти // VII Міжнародний конгрес українців. Збірник наукових статей. Освіта. Українознавство / Голов. ред. Г. Скрипник. –

К.: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАНУ, 2008. – С. 45–54.

10. Воропаєва Т.С. Соціально-психологічні аспекти українознавства як комплексної навчальної дисципліни // Українознавство і гуманізація освіти. – Ч. I. – Дніпропетровськ, 1993. – С. 13–15.

11. Воропаєва Т. Українство в цивілізаційному ракурсі // Українознавчий альманах. – 2012. – Вип. 8. – С. 9–13.

12. Воропаєва Т.С. Українська спільнота крізь призму культурно-світоглядних трансформацій // Українознавчий альманах. – 2011. – Вип. 5. – С. 194–199.

13. Інститут українознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Довідник до 5-річчя Інституту 1992–1997 рр. – К.: КНУ імені Тараса Шевченка, 1997. – 121 с.

14. Кагамлик С.Р. Києво-Печерська лавра: світ православної духовності і культури (XVII–XVIII ст.). – К.: Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник, 2005. – 552 с.

15. Кагамлик С.Р. Світло духовності і культури: з історії Києво-Печерської лаври XVII–XVIII ст. – К.: Наш час, 2008. – 328 с.

16. Київський університет імені Тараса Шевченка: сторінки історії і сьогодення / за заг. ред. В. В. Скопенка. – Київ, 1994. – 285 с.

17. Кононенко П.П. Українознавство: Навч. посібник. – К.: Заповіт, 1994. – 320 с.

18. Кононенко П. Українознавство – шлях пізнання, самопізнання, самотворення особистості й народу // Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка. Серія «Українознавство». – 2000. – Вип. 3. – С. 4–12.

19. Конча С. В. Билинний Ілля Муромець: витoki епічного образу. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2016. – 560 с.

20. Конча С. В. Ідентифікація «країни слов'ян» за «Описом північних народів» невідомого автора // Східний світ. – 2013. – № 1. – С. 115–123.

21. Обушний М.І. Українознавці Київського університету у розвитку вітчизняної соціогуманітаристики // Українознавчий альманах. – 2010. – Вип. 3. – С. 7–13.

22. Обушний М. І., Воропаєва Т.С., Мостяєв О.І. Теоретико-методологічні засади сучасного українознавства // Українознавство. – 2008. – № 4. – С.45–50.

23. Піскун В., Воропаєва Т. Сучасна українська національна ідея: теоретико-емпіричне дослідження // Календар-щорічник «Українознавство–2004». – К.: Українська Видавнича Спілка, 2003. – С. 127–134.

24. Сегеда С. Антропологічний склад українського народу: етногенетичний аспект. – Київ, Видавництво ім. Олени Теліги, 2001. – 256 с.

25. Сергійчук В. Етнічні межі і державний кордон України. – К.: ПП Сергійчук М.І., 2000. – 560 с.

26. Сергійчук В. Що дала Україна світові. – К.: ПП Сергійчук М.І., 2008. – 504 с.

27. Сергійчук В. Як нас морили голодом. – К.: ПП Сергійчук М.І., 2006. – 392 с.

28. Averianova N.M., Voropayeva T.S. Information and psychological security

of Ukraine // International scientific integration '2020. Conference proceeding. November 9-10, 2020. – Seattle, Washington: «ISE&E» & SWorld in conjunction with KindleDP, USA. – P. 515–518.

29. Nina Averianova, Tetiana Voropaieva. Transformation of the Collective Identity of Ukrainian Citizens After the Revolution of Dignity (2014–2019) // Kyiv-Mohyla Humanities Journal. – 2020. – No 7. – P. 45–71.

30. Voropayeva Tetiana. Formation of collective identity of citizens of Ukraine in the post-colonial period // Virtus: Scientific Journal. – 2018. – No 27. – P. 23–26.

References.

1. Averianova N.M. (2017). Hibrydna viyna: rosiys'ko-ukrayins'ke protystoyannya [Hybrid war: the Russian-Ukrainian confrontation]. *Molodyy vchenyy*. (3 (43)). 30–34. (in Ukrainian).

2. Averianova N.M. (2007). *Obrazotvorche mystetstvo yak chynnyk natsional'noho vykhovannya osobystosti (ukrayinoznachyy analiz)*. Avtoreferat ... kand. filos. nauk [Fine arts as a factor of national education of personality (Ukrainian studies analysis). Abstract ... cand. philos. science]. Kyiv: Taras Shevchenko National University. 20 p. (in Ukrainian).

3. Averianova N.M. (2019). Fenomen mystetstva v protsesakh konsolidatsiyi ukrayinstva postkolonial'noho periodu [The phenomenon of art in the processes of consolidation of Ukrainians in the postcolonial period]. *Konsolidatsiya ukrayinstva v postkolonial'nu dobu: monohrafiya* / Ed. M. Obushnyy. Kyiv: Pedagogical Thought. 218–273. (in Ukrainian).

4. Averianova N.M., Voropayeva T.S. (2019). Stratehiya «rozumnoyi syly» yak osnova dlya prypynennya zbroynoho konfliktu v Ukrayini ta reintehratsiyi okupovanykh terytoriy [The “reasonable force” strategy as a basis for ending the armed conflict in Ukraine and reintegrating the occupied territories]. *Hileya: naukovyy visnyk*. (147 (№ 8)). Part 2. 7–13. (in Ukrainian).

5. Baran V.D. (1998). *Davni slov'yany* [Ancient Slavs]. Kyiv: Al'ternatyvy. 336 p. (in Ukrainian).

6. Baran V.D., Baran YA.V. (2005). *Istorychni vytoky ukrayins'koho narodu* [Historical origins of the Ukrainian people]. Kyiv: Heneza. 208 p. (in Ukrainian).

7. Baran V.D., Voropayeva T.S., Zaliznyak L.L., Zinchenko A.L., Kahamlyk S.R., Koncha S.V. (2010). *Pokhodzhennia, stanovlennia ta rozvytok ukraïnskoho narodu* [Origin, formation and development of the Ukrainian people] / Ed. M.I. Obushnyy. Kyiv: VPTS «Kyyivs'kyi universytet». 544 p. (in Ukrainian).

8. Voropayeva T.S. (1995). Identifikatsiya kak psikhologicheskiiy mekhanizm formirovaniya etnicheskogo samosoznaniya [Identification as a psychological mechanism for the formation of ethnic self-awareness]. *Mir psikhologii i psikhologiya v mire*. Moscow. (1). 7–12. (in Russian).

9. Voropayeva T.S. (2008). Intehratyvnyi potentsial suchasnoho ukraïnoznavstva: teoretyko-metodolohichni aspekty [Integrative potential of contemporary Ukrainian studies: theoretical and methodological aspects]. *VII Mizhnarodnyi konhres ukraïnistiv. Zbirnyk naukovykh statei. Osvita. Ukraïnoznavstvo*. Ed. H. Skrypnyk, Kyiv, IMFE im. M. T. Ryl'skoho NANU. 45–54. (in Ukrainian).

10. Voropayeva T.S. (1993). Sotsial'no-psykholohichni aspekty ukraïnoznavstva yak kompleksnoyi navchal'noyi dystsypliny [Socio-psychological aspects of Ukrainian studies as a complex discipline]. *Ukraïnoznavstvo i humanizatsiya osvity*. Dnipropetrovs'k. (1). 13–15. (in Ukrainian).

11. Voropayeva T.S. (2012). Ukraïnstvo v tsyvilizatsiynomu rakursi [Ukraine in the perspective of civilization]. *Ukraïnoznachyy al'manakh*. (8). 9–13. (in Ukrainian).

12. Voropayeva T.S. (2011). Ukraïns'ka spil'nota kriz' pryzmu kul'turno-svitohlyadnykh transformatsiy [Ukrainian community through the prism of cultural and ideological transformations]. *Ukraïnoznachyy al'manakh*. (5). 194–199. (in Ukrainian).

13. *Institut ukraïnoznavstva Kyyivs'koho national'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Dovidnyk do 5-richchya Instytutu 1992–1997 rr.* [Institute of Ukrainian Studies, Taras Shevchenko National University of Kyiv. Handbook for the 5th anniversary of the Institute 1992–

1997]. (1997). Kyiv: Taras Shevchenko National University. 121 p. (in Ukrainian).

14. Kagamlyk S.R. (2005). *Kyyevo-Pechers'ka lavra: svit pravoslavnoyi dukhovnosti i kul'tury (XVII–XVIII st.)*. [Kiev-Pechersk Lavra: the world of Orthodox spirituality and culture (XVII–XVIII centuries)]. Kyiv: National Kyiv-Pechersk Historical and Cultural Reserve. 552 p. (in Ukrainian).

15. Kagamlyk S.R. (2008). *Svitlo dukhovnosti i kul'tury: z istoriyi Kyyevo-Pechers'koyi lavry XVII–XVIII st.* [Light of spirituality and culture: from the history of the Kiev-Pechersk Lavra of the XVII–XVIII centuries]. Kyiv: Nash chas. 328 p. (in Ukrainian).

16. *Kyyivs'kyi universytet imeni Tarasa Shevchenka: storinky istoriyi i s'ohodennya* [Taras Shevchenko University of Kyiv: pages of history and present]. (1994). / Ed. V.V. Skopenko. Kyiv. 285 p. (in Ukrainian).

17. Kononenko P.P. (1994). *Ukrayinoznavstvo: Navch. Posibnyk* [Ukrainian Studies: Textbook. manual]. Kyiv: Zapovit. 320 p. (in Ukrainian).

18. Kononenko P.P. (2000). *Ukrayinoznavstvo – shlyakh piznannya, samopiznannya, samotvorennya osobystosti y narodu* [Ukrainian studies – the path of cognition, self-knowledge, self-creation of the individual and the people]. *Visnyk Kyyivs'koho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriya «Ukrayinoznavstvo»*. (3). 4–12. (in Ukrainian).

19. Koncha S.V. (2016). *Bylennyi Ilya Muromets': vytoky epichnoho obrazu* [Bylinny Ilya Muromets: the origins of the epic image]. Kyiv: VPTS «Kyyivs'kyi universytet». 560 p. (in Ukrainian).

20. Koncha S.V. (2013). *Identyfikatsiya «krayiny slov'yan» za «Opysom pivnichnykh narodiv» nevidomoho avtora* [Identification of the «Slavic country» according to the «Description of the northern peoples» by an unknown author]. *Skhidnyy svit*. (1). 115–123. (in Ukrainian).

21. Obushnyy M.I. (2010). *Ukrayinoznavtsi Kyyivs'koho universytetu u rozvytku vitchyznyanoyi sotsiohumanitarystyky* [Ukrainian scholars of Kyiv University in the development of domestic socio-humanitarian sciences]. *Ukrayinoznavchyy al'manakh*. (3). 7–13. (in Ukrainian).

22. Obushnyy M.I., Voropayeva T.S., Mostyayev O.I. (2008). *Teoretyko-metodolohichni zasady suchasnoho ukrayinoznavstva* [Theoretical and methodological principles of modern Ukrainian studies]. *Ukrayinoznavstvo*. (4). 45–50. (in Ukrainian).

23. Piskun V., Voropayeva T. (2003). *Suchasna ukrayins'ka natsional'na ideya: teoretyko-empyrychne doslidzhennya* [Modern Ukrainian national idea: theoretical and empirical research]. *Kalendar-shchorichnyk «Ukrayinoznavstvo–2004»*. Kyiv: Ukrayins'ka Vydavnycha Spilka. 127–134. (in Ukrainian).

24. Sehed S. (2001). *Antropolohichnyy sklad ukrayins'koho narodu: etnohenetychnyy aspekt* [Anthropological composition of the Ukrainian people: ethnogenetic aspect]. Kyiv: Vydavnytstvo im. Oleny Telihy. 256 p. (in Ukrainian).

25. Serhiychuk V. (2000). *Etnichni mezhi i derzhavnyy kordon Ukrayiny* [Ethnic borders and state border of Ukraine]. Kyiv: PP Serhiychuk M.I. 560 p. (in Ukrainian).

26. Serhiychuk V. (2008). *Shcho dala Ukrayina svitovi* [What Ukraine has given to the world]. Kyiv: PP Serhiychuk M.I. 504 p. (in Ukrainian).

27. Serhiychuk V. (2006). *Yak nas moryly holodom* [How we starved]. Kyiv: PP Serhiychuk M.I. 392 p. (in Ukrainian).

28. Averianova N.M., Voropayeva T.S. (2020). Information and psychological security of Ukraine. *International scientific integration '2020. Conference proceeding* (November 9-10, 2020). Seattle, Washington: «ISE&E» & SWorld in conjunction with KindleDP, USA. 515-518. (in English).

29. Nina Averianova, Tetiana Voropaieva. (2020). Transformation of the Collective Identity of Ukrainian Citizens After the Revolution of Dignity (2014–2019). *Kyiv-Mohyla Humanities Journal*. (7). 45-71. (in English).

30. Voropayeva Tetiana. (2018). Formation of collective identity of citizens of Ukraine in the post-colonial period. *Virtus: Scientific Journal*. (27). 23–26. (in English).

Abstract. *The article is dedicated to the 20th anniversary of the Center for Ukrainian Studies of Taras Shevchenko National University of Kyiv. The author highlights the features of the phenomenon of Ukrainian heritage through the prism of figures and events. The article presents the results of theoretical and empirical research of the “Ethnology” group in the framework of major research projects of the Center for Ukrainian Studies. Between 2000 and 2020, the employees of the Center for Ukrainian Studies continued the research that was started by the Institute of Ukrainian Studies of the University of Kyiv. These studies were devoted to the study of the peculiarities of the Ukrainian mentality and basic values of the Ukrainians, the differences between “typical Ukrainians” and “typical Russians”, the collective identity and perceptions of Ukrainian citizens on the modern national idea. The improvement of the categorical apparatus of modern Ukrainian Studies was continued, as well as the development of theoretical and methodological foundations of ethnogenesis and ethnic history of Ukrainians. Interesting results were obtained during the development of concept of the origin of Ukrainians, the concept of Ukrainian nation building, as well as in the process of studying of national character of Ukrainians. In the framework of research topics the employees of the “Ethnology” group: 1) performed analysis of activities of many historical figures from Prince Askold, Princess Olga, Prince Vladimir Svyatoslavich (Vladimir the Great) to Vasyl Stus, Viacheslav Chornovil, Lina Kostenko, Yevhen Sverstyuk and others, 2) proposed a new conceptual vision of structure of the Ukrainian Studies object field, and singled out the main structural components of this object field, 3) proved that within this integrative science the Ukrainian Studies object field allows to outline the internal intersectoral contour within which it is possible to study any dimensions of the Ukrainian world correctly, 4) clarified the definition of “ethnic picture of the world”, “national image of the world”, “comprehensive worldview”, 5) defined the concept of “cognitive culture” and “conative culture” of Ukrainians and Ukrainian nation, 6) clarified the specifics of formation of “Ukrainian We”, as well as the development processes of ethnic and national self-identification of Ukrainians, 7) researched the features of culture genesis and culture creation on Ukrainian lands, 8) analyzed the specificity of “Rus” and “Ukraine” ethnonyms.*

Key words: *Ukrainian studies, Ukrainianness, ethnogenesis, nation-building process, socio-cultural processes, civilizational potential of Ukrainianness, interstate armed conflict, collective identity.*

Статья отправлена: 12.30.2020 г.

© Воропаєва Т.С.